

Analyse gesprekken met gemeenten ihkv gevolgen corona voor de archeologische sector

Annemarie Luksen-IJtsma 13-05-2020

Corona en archeologie

De coronacrisis raakt ons allemaal. Ook de archeologische sector blijft niet onberoerd. Kantoren, depots, publiekscentra en laboratoria zijn gesloten. Vrijwilligers blijven thuis. Archeologisch onderzoek gaat door, maar dan wel onder voorwaarde van de regels van het RIVM. Ondertussen dreigt een economische crisis in de nabije toekomst. Vanuit het archeologisch werkveld krijgen wij noodsignalen met betrekking tot werkgelegenheid. Hoewel het midden- en kleinbedrijf op dit moment nog veel kleinere opdrachten heeft, blijven grote nieuwe opdrachten uit (bovenop de stikstof- en PFAS-crisis). Het archeologische bedrijfsleven maakt zich ernstige zorgen over de dreigende economische recessie.¹ De vorige economische crisis (2008-2014) leidde tot grootschalige ontslagen en faillissementen waardoor opgravingen niet meer uitgewerkt konden worden en archeologische capaciteit en specialistische deskundigheid wegvloeiden. In een beroepsgroep van circa 1300 archeologen is dit funest voor wetenschappelijke kennisontwikkeling en innovatie.

Rol RCE

Verschillende werkgroepen van de RCE verzamelen signalen vanuit het werkveld over de gevolgen van de coronacrisis voor de erfgoedsector. De regioadviseurs archeologie hebben telefonisch en via email contact gelegd met de decentrale overheden om aandacht te vragen voor de geuite zorgen in de archeologische sector met de volgende vragen. Dezelfde vragen hebben we aan het Convent van Gemeentelijk Archeologen voorgelegd:

- Kan archeologisch onderzoek (met inachtnaam van de RIVM-regels) in jullie gemeente/provincie door?
- Ervaren jullie belemmeringen in de doorgang van bouwprojecten en archeologische projecten? En wat zou hiervoor een oplossing kunnen zijn?
- Is er binnen de gemeente/provincieaandacht voor dit (dreigende) probleem en willen jullie proberen eigen opdrachten voor de archeologische monumentenzorg zo veel mogelijk naar voren halen en uitvoeren? Indien nee, wat zijn de belemmeringen?
- Als RCE willen we graag de erfgoedsector helpen door als platform te fungeren voor zorgen, goede ideeën, tips en inspiratie. Hebben jullie voorbeeldprojecten van archeologie en corona die we kunnen delen op onze website en onze nieuwsbrief?

Analyse contacten - Cijfers

Gesprekspartners: 36

Aantal gemeenten: 22

Aantal regiodiensten: 11

Aantal provincies: 3

Archeologisch onderzoek en vergunningverlening

Alle respondenten geven aan dat archeologisch onderzoek op dit moment onder bepaalde voorwaarden door kan gaan en vergunningen worden verleend. Twaalf respondenten geven zelfs aan dat het bijzonder druk is met ruimtelijke initiatieven waarbij archeologie een rol speelt op het moment. In de meeste gevallen zijn dat kleine en middelgrote projecten, maar ook enkele grote projecten. Hierbij wordt wel opgemerkt dat deze projecten 'al in de pijplijn zaten' voordat de coronacrisis begon.

---

¹ Sinds de coronacrisis is er maandelijks contact tussen de RCE en OCW en de archeologische ondernemersverenigingen om ervaringen en zorgen te delen. Hier wordt aandacht gevraagd voor onder meer de volgende onderwerpen: het uitblijven van nieuwe grote opdrachten en opdrachten voor specialistisch zzp'ers, de dreigende recessie in het najaar en daarna, en financiële problemen van gemeenten en de druk op archeologiebeleid.

Vijf respondenten geven aan dat in april archeologische projecten zijn uitgesteld. Eén publieksofgraving is definitief afgezegd. Drie regio's (waarvan twee in het zuiden van land) geven aan dat het aantal nieuwe aanvragen zijn afgenomen in de laatste twee maanden. Ook zijn er een aantal grote ontwikkelprojecten uitgesteld tot 2021. Drie gemeenten geven aan ook al eerder een afname in nieuwe projecten te hebben opgemerkt ivm de stikstof- en pfasproblematiek.

De meeste respondenten verwachten door een combinatie van stikstof, pfas en corona een afname in archeologische projecten op de langere termijn. Elf respondenten geven aan dat ze de effecten van deze crisis op de archeologische werkvoorraad en werkgelegenheid pas verwachten over een half jaar tot een jaar en daarna. Ze verwijzen naar de financiële crisis van 2008 waarvan de gevolgen in de archeologische sector ook pas na een aantal jaar aan de oppervlakte kwamen.

De situatie voor de Caraïbische gemeenten is geheel anders. Alle archeologische projecten (onderzoek en tentoonstellingen) liggen stil omdat de betrokkenen niet naar de eilanden kunnen afreizen.

Belemmeringen door corona

Zes respondenten geven aan dat uitwerking, en dan met name vondstverwerking stil ligt omdat depots gesloten zijn en vrijwilligers thuis blijven. In een enkel geval is ook bureauonderzoek lastig omdat alle benodigde informatie op het gesloten kantoor ligt.

Uitdagingen betreffen onderzoeken waarbij meerdere personen in een klein gebied aan het werk zijn (begeleidingen, saneringen, inzake niet gesprongen explosieven etc.). Hierdoor is veel afstemming nodig wat soms lastig is. Het werkproces verloopt trager door de coronaregels. Eén gemeente heeft protocollen opgesteld voor veldwerk, en is bezig met een protocol voor vondstverwerking.

Grote zorgen zijn er met betrekking tot (de mogelijkheden van) publieksactiviteiten en –participatie in de toekomst. In dat kader wordt ook de moeilijke positie van vrijwilligers genoemd, die niet kunnen deelnemen aan onderzoek en uitwerking vanwege de afstandsregels en de gesloten depots, en omdat ze vaak tot de risicogroep behoren. Respondenten hebben interesse in goede voorbeelden van participatie in de 1,5 metersamenleving, en zij zien hierin kansen voor het platform op de website van de RCE.

Bevorderen werkgelegenheid

Slechts in drie gemeenten zijn projecten waar archeologie bij betrokken is naar voren gehaald. Dit heeft echter te maken met de mogelijkheden ivm de stilte op straat en niet met archeologie. Een gemeente geeft aan de uitwerking van oude projecten nu graag te willen oppakken, maar de financiële middelen ontbreken. Alle andere respondenten geven aan dat archeologische projecten volgend zijn in de planning van de grotere ontwikkelingen. Er zijn weinig mogelijkheden om hierin sturend op te treden. Eén gemeente geeft bovendien aan bevorderen van archeologische werkgelegenheid geen gemeentelijke taak te vinden. Opvallend is dat in het kader van werkgelegenheid en een crisis in de archeologische sector verschillende gemeentes een rol voor de rijksoverheid zien. Ze vragen aandacht voor bepaalde elementen in het stelsel van archeologische wet- en regelgeving (de verhoogde administratieve druk voor bedrijven en overheden sinds 2016, moeizame positie van kennisinnovatie en kennisontwikkeling, en de lage lonen en het ontbreken van toekomstperspectief van met name startende archeologen en specialistische zzpers).

Op provinciaal niveau is aandacht voor de mogelijke negatieve gevolgen van een economische crisis voor de archeologische sector, en is men bereid projecten naar voren te halen ten behoeve van de werkgelegenheid. In één provincie wordt al gewerkt aan de uitwerking van oud onderzoek, in een ander worden mogelijkheden tot stimulering van de archeologische sector verkend, en de derde is hiertoe bereid en wil hier graag over in gesprek met andere overheden.

Overige aandachtspunten

Drie respondenten maken zich zorgen om de kwaliteitsbewaking in verband met minder veldbezoeken door de RIVMregels. Verschillende gemeenten vragen aandacht voor coulance vanuit de RCE als uitwerkingen uitlopen. Ook worden er zorgen geuit over de financiële situatie van

gemeenten, die naar verwachting nog slechter zal worden door de coronacrisis en als gevolg daarvan de mogelijke bezuinigingen op het gebied van cultuur, participatie en erfgoed. Dit geldt ook voor de Caraïbische gemeenten.

Verder vragen gemeenten aandacht voor mogelijke maatregelen vanuit de rijksoverheid om de dreigende economische crisis het hoofd te bieden. Bij een eventuele nieuwe 'Crisis- en herstelwet' zou uitdrukkelijk het belang van archeologie geborgd moeten blijven, en is het van belang dat dit niet als hindermacht wordt geschrapd (zoals in de eerste crisis- en herstelwet). Eventuele maatregelen specifiek voor de archeologische sector zouden in de optiek van de respondenten moeten bijdragen aan het belang voor de archeologie en het behoud van voldoende kennis en vakmanschap in de sector, zonder extra bureaucratie of regeldruk.

De rol van de RCE

Verschillende respondenten geven aan het initiatief van de regioadviseurs om persoonlijk contact op te nemen zeer te waarderen. Dit benadrukt het belang van de regioadviseurs in de netwerkkrol van de RCE. De meeste respondenten geven aan interesse te hebben in het digitale platform op de website van de RCE om nieuws, zorgen en ideeën m.b.t. de coronacrisis te delen.

Conclusie

Het initiatief tot contact via de regioadviseurs werd zeer gewaardeerd. Er is interesse in een coronaplatform op de website van de RCE. Er is met name vraag naar goede voorbeelden voor participatie in de 1,5 meter samenleving.

Gemeenten hebben aandacht voor mogelijke gevolgen van de coronacrisis, maar niet specifiek voor archeologie. Zij nemen hun verantwoordelijkheid voor het soepel laten lopen van ruimtelijke ontwikkelingen zeer serieus, en in alle ondervraagde gemeenten lopen aanvragen, projecten en advieswerk door. De projecten die al voor de coronacrisis in de pijplijn zaten lopen in principe door. De RIVMregels zijn hier en daar uitdagend maar doorgaans wel werkbaar. Door de dichte kantoren en depots, en gedwongen thuiszittende vrijwilligers ligt de vondstverwerking in sommige gemeenten stil.

In sommige regio's is sprake van afname van nieuwe initiatieven en uitstel van grote projecten. Het is nog onduidelijk of dit een tijdelijke of doorzettende trend is. Op basis van ervaringen met de vorige crisis wordt gewaarschuwd voor het vertraagde effect in de archeologische sector. De verwachting is dat de effecten van de coronacrisis pas over een half jaar tot een jaar grote gevolgen zal hebben voor de archeologische sector.

Zorgen zijn er ook met betrekking tot participatieprojecten, kwaliteitsbewaking en de gemeentelijke archeologische monumentenzorg onder druk van bezuinigingen.

Gemeenten zien geen mogelijkheden om archeologische projecten naar voren te halen ter bevordering van de archeologische werkgelegenheid. Het ontbreekt hen aan mogelijkheden tot sturing hierop en financiële middelen. Op het provinciale niveau is bereidheid tot investering in de archeologische sector, en worden op dit moment al initiatieven ontplooid om archeologisch werk naar voren te halen.